



ชีวประวัติและผลงาน อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรุทก

ชีวประวัติ

อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรุทก เป็นบุตรพระบริษัทสิทธิเดช (อิน สุนทรุทก) นางเฟื่อง สุนทรุทก (สุขะปิณตะ) เกิดเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๙ ณ ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา สมรส ๒ ครั้งกับนางสาวอาภรณ์ หวานนท์ มีบุตร ธิดา ๓ คน และกับนางสาววิจิตร ประสานทอง มีบุตร ธิดา ๕ คน

การศึกษา

- พ.ศ. ๒๔๖๕ โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดสกลนคร “สตรีสกลรัตน์” ฝากเรียนในฐานะเด็กเล็ก
- พ.ศ. ๒๔๖๖ โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดสกลนคร “สตรีสกลรัตน์” จบชั้นประถมปีที่ ๑
- พ.ศ. ๒๔๖๗-๒๔๖๙ โรงเรียนประจำจังหวัดสกลนคร “สกลราชวิทยานุกูล” จบชั้นมัธยมปีที่ ๑
- พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๒ โรงเรียนประจำจังหวัดหนองคาย “หนองคายวิทยาคาร” จบชั้นมัธยมปีที่ ๔
- พ.ศ. ๒๔๗๓ โรงเรียนประจำมณฑลอุดร “อุดรพิทยานุกูล” จบชั้นมัธยมปีที่ ๕
- พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๖ โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ จบชั้นมัธยมปีที่ ๘ (แผนกวิทยาศาสตร์)
- พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (อ.บ.)
- พ.ศ. ๒๔๘๒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุปริญญาครุมัธยมแผนกอักษรศาสตร (ป.ม.)
- พ.ศ. ๒๕๐๒ Kansas State Teachers College Emporia Kansas, U.S.A. (๑ ปี)
ปริญญาโททางการศึกษา (M.S. in Ed)
- พ.ศ. ๒๕๐๙ ศึกษาวิชาโภชนศาสตร์ ณ สถาบันโภชนศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย
มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (๕ เดือน) ประกาศนียบัตรวิชาโภชนศาสตร์

การรับราชการ

หลังจากจบการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้เป็นอาจารย์สอนพิเศษที่ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๓ ถึง ๓๐ เมษายน ๒๔๘๔ เพื่อรอการบรรจุในตำแหน่งที่ขอเพิ่มใหม่ เมื่อได้รับการบรรจุแล้วได้รับหน้าที่ราชการดังต่อไปนี้

- ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๔ รุ่งอาจารย์ผู้ช่วยโท โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ
- ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๑ ครูใหญ่โท โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- ๑ มกราคม ๒๔๘๘ ครูใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
- ๑๓ กันยายน ๒๔๘๙ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี กรมการฝึกหัดครู
- ๑ มิถุนายน ๒๕๐๑ อาจารย์ใหญ่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี กรมการฝึกหัดครู
- ๒๘ เมษายน ๒๕๐๘ รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยครูอุบลราชธานี กรมการฝึกหัดครู
- ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๘ ผู้อำนวยการวิทยาลัยครูอุบลราชธานี กรมการฝึกหัดครู
- ๑ ตุลาคม ๒๕๐๘ ผู้อำนวยการวิทยาลัยครูเชียงใหม่ กรมการฝึกหัดครู
- ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๕ รองอธิบดีกรมการศาสนา
- ๑๓ เมษายน ๒๕๑๗ รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมการฝึกหัดครู
- ๑๖ เมษายน ๒๕๑๗ อธิบดีกรมการฝึกหัดครู
- ๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ เกษียณอายุราชการ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโรทก ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุด คือ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๗

วาระสุดท้าย

เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๗ อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโรทก ได้เดินทางไปร่วมพิธีคล้ายวันสถาปนากรมการฝึกหัดครู หลังเสร็จพิธีสงฆ์แล้วท่านมีอาการแน่นหน้าอกหายใจไม่ออก ลูกศิษย์ได้นำส่งวชิรพยาบาล ในที่สุดได้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยอาการสงบ เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. ด้วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจตายเฉียบพลัน หลอดเลือดหัวใจตีบ สิริอายุได้ ๗๘ ปี ๔ เดือน

ผลงานสำคัญ

อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโทก ถือเป็นปูชนียบุคคล ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งต่อมาโครงการฯ นี้ ได้สร้างชื่อเสียงและเกียรติภูมิอันโดดเด่นให้แก่วิทยาลัยครูอุบลราชธานีอย่างสูงยิ่ง ถือเป็นต้นแบบสำคัญที่ได้มีการขยายไปยังวิทยาลัยครูทั่วประเทศ และโครงการฯ นี้ ยังได้สร้างนักการฝึกหัดครูชั้นสูงสุดในวงการศึกษไทยหลายคน เช่น อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโทก ดร.สายหยุด จำปาทอง นายพะนอน แก้วกำเนิด นอกจากนี้ยังเป็นต้นแบบของการพัฒนาชนบท ทั้งโครงการ TUFEC ที่ ศ.อ.ศ.อ. (ศูนย์กลางอบรมการศึกษาผู้ใหญ่จังหวัดอุบลราชธานี ชื่อย่อ คือ TUFEC) และโครงการ TURTEP ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงยังได้จุดประกายให้เกิดงานพัฒนาชุมชนทั่วประเทศ ก่อให้เกิดการสถาปนากรมพัฒนาชุมชนในเวลาต่อมา จากผลงานอันโดดเด่นดังกล่าว อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโทก สมควรที่จะได้รับการยกย่องให้เป็น **“บิดาแห่งการฝึกหัดครูชนบท”**

โครงการฝึกหัดครูชนบท

ความเป็นมาของโครงการฝึกหัดครูชนบท ก่อกำเนิดโดยมีรากฐานสำคัญมาจากการพัฒนาชนบท เพราะในปี พ.ศ.๒๔๙๗ นั้น ประเทศไทยมีพลเมือง ๒๙ ล้านคน ร้อยละ ๘๔ อาศัยอยู่ในชนบท ประชาชนมีการศึกษาต่ำ ยากจน และเผชิญกับปัญหาการว่างงานและสุขภาพอนามัย รัฐบาลจึงได้จัดให้มีแผนบูรณะชนบท และดำเนินการในรูปของแผนพัฒนาเศรษฐกิจในระยะแรก ผู้บริหารกรมการฝึกหัดครูในสมัยนั้นตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชนบทและเห็นว่าครูเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการพัฒนาชนบทที่มีส่วนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในการเสริมสร้างความเจริญ จึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนาชนบทขึ้น โดยความร่วมมือของรัฐบาลไทยและองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) การดำเนินโครงการนั้นเน้นไปที่โรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาค ต่อมาในพ.ศ.๒๔๙๙ จึงได้เกิด **“โครงการฝึกหัดครูชนบท”** หรือที่รู้จักกันในระดับชาติว่า TURTEP (Thailand UNESCO Rural Teachers Education Project) ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ นั้น โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อให้นักศึกษาได้ออกไปฝึกสอนตามโรงเรียนในชนบท ซึ่งเป็นการสร้างครูหรือนักการศึกษาให้ออกสู่ชนบท (Teachers or Educators) ๒) เพื่อฝึกให้นักศึกษาเป็นผู้นำชุมชนหรือเพื่อสร้างผู้นำชุมชน (Community Leaders) และ ๓) เพื่อสร้างนักศึกษาให้เป็นผู้ให้บริการเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (Community Service) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้โรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก และกลายเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการพัฒนาท้องถิ่นมาตราบเท่าทุกวันนี้ โดยใน พ.ศ.๒๔๙๙ โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี ได้รับความไว้วางใจให้ดำเนินการเป็นโครงการตัวอย่างเป็นแห่งแรก ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเกือบทั่วโลก

พื้นที่และการดำเนินงานของโครงการ โครงการฝึกหัดครูชนบท เริ่มดำเนินโครงการในโรงเรียนของหมู่บ้านต่าง ๆ ตามแนวถนนแจ้งสนิท อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๑๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านท่าวาริ โรงเรียนบ้านแหมม โรงเรียนบ้านเสียม โรงเรียนบ้านยางน้อย โรงเรียนบ้านก่อ โรงเรียนบ้านเอ้ โรงเรียนบ้านกอก โรงเรียนเชียงใน (เจริญราษฎร์) โรงเรียนเชียงใน (สามัญ) โรงเรียนบ้านนาตุน โรงเรียนบ้านยางซึ้ง โรงเรียนบ้านกลางใหญ่ ต่อมาได้ขยายโรงเรียนในโครงการเพิ่มขึ้นอีก คือ โรงเรียนบ้านหนองซ่าง อำเภอเมืองอุบลราชธานี และโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเชียงในที่ไกลจากถนนแจ้งสนิท คือ โรงเรียนศรีศึกษา ตำบลหัวดอน โรงเรียนบ้านชีทวน โรงเรียนบ้านท่าไทร โรงเรียนบ้านโนนใหญ่ โรงเรียนบ้านแก้งขาว และโรงเรียนบ้านโนนจานหนองแสง โรงเรียนในโครงการทุกโรงเรียนจะต้องมีบ้านพักนักศึกษาที่ได้รับความช่วยเหลือจาก UNESCO ซึ่งจะต้องมีการจัดระเบียบบ้านพักให้มี ห้องน้ำ ห้องส้วมที่ถูกต้องสุขลักษณะ มีบ่อน้ำ เพื่อพัฒนาให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เมื่อมีนักศึกษาฝึกสอนเพิ่มขึ้นจึงขยายโรงเรียนฝึกสอนในโรงเรียนที่ชาวบ้านช่วยสร้างบ้านพักสำหรับครูฝึกสอนให้ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมโครงการของชุมชนที่สำคัญ

นอกจากการฝึกสอนในห้องเรียนแล้ว เพื่อฝึกให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ทุกวันหลังเลิกเรียนจะต้องมีนักศึกษาจำนวน ๑ ชุด เข้าไปในชุมชน เพื่อเยี่ยมบ้านนักเรียนและซื้อหาอาหาร หรือช่วยเหลือชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน ในโครงการที่มีโครงการพัฒนาฯ เช่น ตัดถนน ทำส้วมซึม ทำรั้ว ฯลฯ โครงการฝึกหัดครูชนบทในอำเภอเชียงใน นับเป็นหมู่บ้านที่มีส้วมซึมราดน้ำ ๑๐๐ % กลุ่มแรกในประเทศไทย ซึ่งมีร่องรอยในการวางผังถนนอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งหมู่บ้านในโครงการฯ ยังปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน

“อาคาร ๑๐๐ ปี ประสิทธิ์ สุนทรโรทก”

อาคาร ๑๐๐ ปี ประสิทธิ์ สุนทรโรทก” ได้ตั้งชื่ออาคารนี้เมื่อ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่อาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโรทก ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี (ถ้าอาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโรทกยังมีชีวิตอยู่ ท่านจะมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙) ดังนั้นอาคาร ๑๐๐ ปี จึงหมายถึงอายุของอาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโรทกครบ ๑๐๐ ปีนั่นเอง (อาคารหลังนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้มอบโล่รางวัล MOE AWARDS ระดับดีเด่น สาขาอนุรักษ์มรดกไทย จาก พลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม)

เอกสารอ้างอิง

ประจักษ์ บุญอารีย์. “วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ตำนานโครงการฝึกหัดครูชนบท”. ใน ๑๐๐ ปี มหาวิทยาลัย

ราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๙.

ราชภัฏอุบลราชธานี, สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. **ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์ประสิทธิ์ สุนทรโรทก.** อุบลราชธานี: อุบลยงสวัสดิ์ออฟเซต, ๒๕๓๗.